

Zygmunt Kopankiewicz

Kształcenie aplikantów adwokackich : (artykuł dyskusyjny)

Palestra 4/6(30), 11-19

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZYGMUNT KOPANKIEWICZ

adwokat

Kształcenie aplikantów adwokackich

(Artykuł dyskusyjny)

Już w artykule ogłoszonym w numerze 3—4 „Palestry” z roku 1958 podnosiłem i uzasadniałem wagę i znaczenie kształcenia aplikantów adwokackich dla ogólnego poziomu zawodowego i etycznego adwokatury oraz dla dobra wymiaru sprawiedliwości.

Jednakże na podstawie i osobistego doświadczenia w Warszawskiej Radzie Adwokackiej, i obserwacji działalności innych rad adwokackich uważam, że poszczególne rady adwokackie przywiązują zbyt małe znaczenie do sprawy kształcenia aplikantów adwokackich, zlecając te zadania poszczególnym członkom Izby na ich osobistą odpowiedzialność. Zainteresowanie sprawą tego kształcenia powstaje dopiero *ex re* egzaminu adwokackiego: wtedy wszyscy członkowie rady uważają za swoje prawo i przywilej brania osobistego udziału w komisjach egzaminacyjnych. Nie jest to uzasadnione ani postanowieniami obowiązującego Regulaminu kształcenia aplikantów, ani względami rzeczowymi.

Tymczasem sprawa właściwego poziomu nowych kadr adwokatury to nie tylko sprawa egzaminu adwokackiego, ale przede wszystkim sprawa odpowiedniej praktyki u adwokata-patrona i sprawa kształcenia teoretycznego na kursach. Rozważania niniejszego artykułu zostaną poświęcone sprawie kształcenia aplikantów na kursach organizowanych przez wojewódzkie rady adwokackie.

Regulamin kształcenia aplikantów adwokackich i egzaminu adwokackiego (uchwalony przez Naczelną Radę Adwokacką dnia 13.XII.1958 r. — „Palestra” nr 2—3/1959 r.) w części dotyczącej kształcenia aplikantów

na organizowanych kursach określa jedynie ogólne zasady tego kształcenia, pozostawiając ustalenie szczegółowej organizacji kursów, programu i metod kształcenia wojewódzkim radom adwokackim.

Moim zdaniem, dla sprawy kształcenia aplikantów byłoby rzeczą pożyteczną opracowanie przez wojewódzkie rady adwokackie szczegółowych instrukcji dostosowanych do miejscowych warunków i potrzeb terenu i określających zarówno samą organizację kursów i zakres przedmiotowy kształcenia, jak i metody kształcenia.

Organizacja kształcenia aplikantów

Obowiązujący Regulamin powierza ogólne kierownictwo kształcenia aplikantów radom adwokackim. Rada adwokacka powinna wyznaczyć spośród swoich członków adwokata sprawującego bezpośredni nadzór nad kształceniem aplikantów (§ 1 Regulaminu). Zwyczajowo przyjęło się, że nadzór taki sprawuje dziekan bądź wicedziekan, choć w tym zakresie rada nie jest ograniczona i może powierzyć sprawowanie tego nadzoru każdemu członkowi rady posiadającemu odpowiednie kwalifikacje i zamiłowania.

Członek rady wyznaczony do sprawowania nadzoru nad kształceniem aplikantów jest jednocześnie jak gdyby stałym referentem i wnioskodawcą rady we wszystkich sprawach dotyczących aplikantów adwokackich.

Do zadań takiego członka rady będzie zatem w szczególności należało:

a) sprawowanie nadzoru nad zajęciami praktycznymi aplikantów u wyznaczonych adwokatów-patronów i nad kształceniem aplikantów na kursach,

b) organizowanie kursu dla kształcenia aplikantów,

c) organizowanie egzaminów kwalifikacyjnych dla kandydatów na aplikantów oraz egzaminów adwokackich, jak również zgłaszanie w tym przedmiocie odpowiednich wniosków i składanie radzie odpowiednich sprawozdań,

d) zgłaszanie wniosków dotyczących wpisu na listę aplikantów adwokackich oraz wniosków co do wpisu egzaminowanych aplikantów na listę adwokatów.

W niektórych izbach adwokackich sprawy aplikantów adwokackich są zlecane do wstępnego załatwiania stałej komisji do spraw aplikantów adwokackich, której przewodniczy członek rady wyznaczony do spra-

wowania nadzoru nad kształceniem aplikantów. W takim wypadku wszystkie sprawy, o których była wyżej mowa (punkty a—d), są uprzednio rozważane i decydowane na posiedzeniach komisji do spraw aplikantów adwokackich. Istnienie takiej komisji nie jest wprawdzie przewidziane w powołanym na wstępie Regulaminie kształcenia aplikantów, jednakże w większych izbach adwokackich może ono być w praktyce pożądane i pożyteczne.

Niezależnie od powołania członka rady wyznaczonego do sprawowania nadzoru nad kształceniem aplikantów, do wyłącznej kompetencji rady adwokackiej należy:

- a) wyznaczanie spośród adwokatów-członków izby wykładowców na kursie (§ 13 Regulaminu),
- b) wyznaczanie kierownika kursu (§ 14 Regulaminu),
- c) uchwalanie szczegółowego programu i planu zajęć na kursie (§ 9 i 11 Regulaminu).

Powyższe sprawy, jako należące do kompetencji rady, wymagają uchwały rady i nie mogą być decydowane przez podległe radzie organy.

Kursy kształcenia aplikantów adwokackich

Wojewódzkie rady adwokackie są zobowiązane do organizowania i prowadzenia kursów kształcenia aplikantów adwokackich, w których udział jest obowiązkowy dla wszystkich aplikantów (§ 7 Regulaminu).

Do zorganizowania i prowadzenia kursu powinien być wyznaczony — na mocy uchwały rady adwokackiej — kierownik kursu (§ 14 Regulaminu). Kierownikiem kursu może być każdy adwokat-członek izby posiadający odpowiednie kwalifikacje zawodowe i etyczne oraz zamiłowania pedagogiczne.

Do zadań kierownika kursu należy:

- 1) zorganizowanie kursu i bezpośrednie jego kierownictwo;
- 2) prowadzenie ewidencji i kontroli uczestników kursu;
- 3) przewodniczenie na posiedzeniach kolegium wykładowców (§ 14 Regulaminu) i przygotowywanie materiałów na posiedzenie kolegium w sprawie programu kursu i metod kształcenia;
- 4) utrzymywanie stałego kontaktu z członkiem rady wyznaczonym do sprawowania bezpośredniego nadzoru nad kształceniem aplikantów;
- 5) zwoływanie zebrań aplikantów adwokackich celem wyboru tzw.

samorządu aplikanckiego i utrzymywanie stałego kontaktu z tym samorządem.

Wykładowców kursu powołują rady adwokackie w zasadzie spośród adwokatów-członków izby wyróżniających się wysokimi kwalifikacjami etycznymi i zawodowymi i specjalizujących się w określonych dziedzinach prawa. Rady adwokackie mogą również w razie potrzeby zaprosić w charakterze wykładowców inne osoby nie będące adwokatami, które posiadają wiedzę i doświadczenie w zakresie przedmiotu objętego wykładem (§ 13 Regulaminu).

Wykładowcy tworzą kolegium, któremu przewodniczy kierownik kursu. Do zadań kolegium należy opracowanie projektu programu kształcenia na kursie oraz wniosków co do metod kształcenia. Uchwały kolegium podlegają zatwierdzeniu przez radę adwokacką.

Podkreślić należy wagę i znaczenie właściwego doboru wykładowców na kursie. Doświadczenie uczy, że niejednokrotnie b. wybitni adwokaci-praktycy, o rozległej wiedzy i licznej klienteli nie są właściwymi wykładowcami, bo po prostu nie umieją przekazywać w sposób interesujący swojej wiedzy i doświadczenia słuchaczom kursu.

Właściwe kolegium wykładowców można skompletować jedynie na podstawie doświadczenia i rezultatów osiągniętych przez wykładających. Bardzo cenne w tym względzie będą bezpośrednie obserwacje na wykładach zebrane przez kierownika kursu i członka rady wyznaczonego do sprawowania nadzoru nad kształceniem aplikantów. Pożyteczne również być mogą opinie uczestników kursu, a zwłaszcza tzw. samorządu aplikanckiego.

W niektórych izbach adwokackich aplikanci adwokaccy wybierają swoje przedstawicielstwo w osobie bądź tzw. starosty, bądź też reprezentacji kilkuosobowej. Zadaniem tego przedstawicielstwa (samorządu) jest reprezentowanie interesów aplikantów wobec rady adwokackiej, troska o właściwy poziom kształcenia się, wzajemna koleżeńska pomoc w przygotowaniu się do egzaminu adwokackiego, udzielanie pomocy kierownikowi kursu w sprawach organizacyjnych, wyrażanie opinii co do programu kursu, metod kształcenia, doboru wykładowców, a nawet — jak w Warszawskiej Izbie Adwokackiej — organizowanie dla aplikantów imprez o charakterze kulturalno-rozrywkowym.

Doświadczenia warszawskie wskazują na to, że istnienie tego rodzaju samorządu aplikanckiego jest bardzo pożyteczne zarówno dla sprawy kształcenia aplikantów, jak i dla wytworzenia w młodej kadrze adwokackiej więzów przyjaźni i koleżeństwa.

Program kształcenia na kursach

Rada adwokacka powinna do dnia 15 listopada każdego roku uchwalić szczegółowy program kursu na rok następny (§ 9 Reg.). Rokiem „szkolnym” przeznaczonym na kształcenie aplikantów jest rok kalendarzowy rozpoczynający się w styczniu i kończący w grudniu.

Może byłoby pożyteczne, żeby Naczelna Rada Adwokacka zobowiązała rady wojewódzkie do nadsyłania tych szczegółowych rocznych programów kształcenia i powołała specjalny zespół, który by się zajął analizą programów oraz podjął próbę syntezy w sensie opracowania jednolitego dla wszystkich rad szczegółowego programu.

Stosownie do § 9 Regulaminu program kształcenia aplikantów powinien być rozłożony na okres trzyletni (po wprowadzeniu aplikacji dwuletniej program trzeba będzie zmieścić w okresie 2 lat).

Regulamin określa liczbę godzin wykładów i ćwiczeń na 140 w każdym roku. Wykłady powinny się odbywać raz na tydzień w rozmiarze od 4 do 6 godzin, z przerwą wakacyjną od 1 lipca do 31 sierpnia (§ 8 Reg.).

Regulamin określa przedmioty, które w ciągu 3-letniego kursu powinny być wykładane (§ 10). Z przedmiotów tych powinien być przeprowadzony egzamin adwokacki (§ 22). W protokole egzaminu adwokackiego należy wystawić ocenę z każdego z tych przedmiotów oddzielnie (§ 26).

Powyższe postanowienia Regulaminu trzeba uważać za wiążące rady adwokackie.

Natomiast stosownie do § 11 Regulaminu rady adwokackie są uprawnione do ustalenia szczegółowego planu wykładów.

Opracowanie tego szczegółowego planu w praktyce nasuwa poważne trudności i w różnych izbach będzie musiało być rozwiązywane odmiennie, a to w zależności od liczby aplikantów i szczególnych potrzeb terenu, związanych ze swoistością najczęściej prowadzonych spraw.

Nasuujące się do rozwiązania problemy byłyby następujące:

a) kwestia, czy należy prowadzić jeden kurs, czy też kilka grup na różnym poziomie zaawansowania,

b) kolejność wykładu przedmiotów, które powinny być objęte kształceniem,

c) liczba godzin wykładu poszczególnych przedmiotów,

d) metody kształcenia (wykłady, ćwiczenia itp.).

Uregulowanie tych wszystkich spraw pozostawia Regulamin swobod-

nej decyzji poszczególnych rad adwokackich w ramach szczegółowego programu 3-letniego i planów na poszczególne lata kształcenia.

Moim zdaniem najprawidłowsze rozwiązanie organizacyjne polegałoby na utworzeniu 3 grup (kursów) kształcenia w zależności od „roczników” aplikacji (aplikanci I, II i III roku aplikacji). Oczywiście takie rozwiązanie byłoby możliwe tylko w izbach mających większą liczbę aplikantów. Wszelkie inne rozwiązanie powoduje dwukrotne wysłuchiwanie tych samych wykładów, nierówny poziom słuchaczy, trudność zorganizowania ćwiczeń i zajęć praktycznych oraz trudności w ocenie postępów w okresie kształcenia na kursie (w mniejszych grupach istnieje bardziej bezpośredni kontakt wykładowcy ze słuchaczami).

W układaniu kolejności wykładów należałoby kierować się nie jakąś systematyką nauki prawa przyjętą na wyższych uczelniach, lecz potrzebami praktycznymi, z jakimi aplikant styka się w toku odbywanej aplikacji u adwokata-patrona. Trzeba zatem wyklądać najpierw to, co będzie potrzebne aplikantowi w praktyce wykonywanej u patrona.

Należałoby więc niektóre obowiązkowe przedmioty wymienione w § 10 Regulaminu rozbić na 2 serie wykładów, dając w I roku aplikacji jedynie wiadomości podstawowe z tej dziedziny i powracając do szczegółowego i gruntownego wyłożenia tego przedmiotu w II lub III roku aplikacji.

Moim zdaniem w I roku (w I grupie lub na I kursie) kolejność tematyki wykładów powinna być taka, że I półrocze, a więc około 70 godzin, powinno być przeznaczony na wprowadzenie aplikanta w te wszystkie zagadnienia, z którymi będzie się stykał w praktyce od pierwszego dnia aplikacji odbywanej u adwokata-patrona.

Należałoby przeto w ogólnym zarysie wyłożyć:

a) z „Ustroju adwokatury” — podstawowe wiadomości o zadaniach i organizacji adwokatury, kładąc szczególny nacisk na prawa i obowiązki aplikantów, stosunek do adwokatów i kolegów, stosunek do magistratury i prokuratury, sposób zachowania się w sądzie i urzędzie, a zwłaszcza na rozprawach sądowych,

b) z „Ustroju sądownictwa i prokuratury” — podstawowe wiadomości o organizacji sądów i prokuratur, a w szczególności organizacji ich sekretariatów z myślą o ułatwieniu aplikantom załatwiania zleconych przez patrona czynności w tych sekretariatach,

c) podstawowe wiadomości z ustroju i organizacji władz terenowych (rad narodowych) i ich kompetencji, przy czym ta szczegółowa tematyka powinna być opracowana w dalszych wykładach z „Prawa administracyjnego”,

d) podstawowe wiadomości z procedury cywilnej i karnej ze szczególnym położeniem nacisku na porządek rozpraw sądowych, postępowanie dowodowe, uprawnienia stron oraz pełnomocników i obrońców w toku rozprawy sądowej.

Dopiero w drugim półroczu I kursu należałoby przejść do systematycznych wykładów (w pełnym zakresie) przedmiotów obowiązkowych, które wymienione są w § 10 Regulaminu. Kolejność wykładu tych przedmiotów oraz liczba godzin przeznaczonych na poszczególne wykłady powinna być również uzależniona od potrzeb praktycznych terenu i nasilenia takiej lub innej problematyki prawnej w danym terenie.

Metody kształcenia na kursach

Obowiązujący Regulamin nie określa bliżej metod kształcenia na kursach, stanowiąc jedynie w § 7, że kursy powinny być prowadzone „w formie wykładów i ćwiczeń praktycznych”.

W praktyce przyjęło się, że kursy są prowadzone prawie wyłącznie w formie wykładów z całkowitym pominięciem ćwiczeń i zajęć praktycznych. W wielu wypadkach wykłady prowadzone są na wzór wykładów uniwersyteckich albo wprost na podstawie podręczników uniwersyteckich. Taka metoda kształcenia aplikantów nasuwać musi bardzo poważne zastrzeżenia.

Przede wszystkim w ramach 3-letniego kursu i ogólnej liczby 420 godzin wykładów (140 godzin rocznie) nie ma żadnej możliwości wyłożenia systematycznego wszystkich 10 przedmiotów, wymienionych jako obowiązkowe w § 10 Regulaminu. Skutek tego jest taki, że albo wykładowca przerywa swoje szczegółowe systematyczne wykłady w połowie tematyki, albo ogranicza ją do zasad ogólnych, pomijając te szczegóły, które w praktyce adwokackiej często mają najdonioślejsze znaczenie.

Przechodząc do ustalenia metody wykładów, należy wyjść z założenia, że słuchacze po ukończeniu uniwersyteckich wykładów mają już pewien zasób podstawowych wiadomości z dziedziny wykładanych przedmiotów (ewentualne luki powinni jak najrychlej uzupełnić poza wykładami na kursie). Z tego względu uważam, że „wykłady” na kursie powinny mieć na celu nie systematyczne wyłożenie całej tematyki przedmiotu, ale zadania następujące:

a) podanie aplikantom materiału, jaki z danej dziedziny prawa powinien być przerobiony (teksty ustaw, rozporządzeń, wydawnictw książkowych), ze wskazaniem, gdzie i kiedy materiały te zostały opublikowane,

b) udzielenie wyjaśnień i wskazówek praktycznych, które pomogłyby aplikantom w opanowaniu tego materiału w czasie samodzielnej nauki poza kursem,

c) kontrola i ocena postępów w opanowaniu powyższego materiału.

Opierając się na tych założeniach, wykładowca powinien w pierwszym wykładzie podać ogólną charakterystykę przedmiotu, podkreślając jego wagę i znaczenie dla praktyki adwokackiej, oraz wskazać teksty i materiały, które powinny być przez słuchaczy przerobione poza kursem, i kolejność, w jakiej materiał będzie omawiany w czasie wykładów na kursie. Wykładowca powinien tak rozłożyć swoją pracę, aby w pozostawionych mu do dyspozycji godzinach materiał ten został całkowicie przerobiony. Plan i kolejność opracowania materiału powinny być z góry podane do wiadomości słuchaczom.

Jeśli chodzi o następne wykłady, to osobiście stosuję metodę następującą:

Przede wszystkim z góry zapowiadam słuchaczom, że na następnym „wykładzie” będziemy przerabiali określony dział przedmiotu (np. przepisy ogólne lub przepisy szczególne od artykułu takiego do artykułu takiego), i zobowiązuję słuchaczy do zapoznania się z tekstami tego materiału poza kursem przed następnym wykładem. W ten sposób słuchacze przypominają sobie przed wykładem to, czego powinni się byli nauczyć w czasie studiów uniwersyteckich; jednocześnie, w czasie czytania tego materiału, budzą się w nich często wątpliwości i trudności, z którymi przychodzą na wykład. Wykład poświęcam pogłębieniu tekstu, jego analizie, interpretacji poszczególnych przepisów uzupełnionej orzecznictwem oraz wydobyciu z tekstu tego, co jest najważniejsze dla praktyki adwokackiej. Jednocześnie staram się transponować tekst na kazusy najczęściej spotykane w praktyce adwokackiej. W ten sposób wykład nie staje się tylko monologiem, lecz najczęściej rozmową ze słuchaczami. Tak ujęty „wykład” jest zarazem i wykładem, i repetytorium, i ustnym ćwiczeniem, i sprawdzianem oraz oceną przygotowania materiału przez słuchaczy.

Niezależnie od tych zajęć ustnych byłoby wielce pożądane przeprowadzenie ćwiczeń pisemnych, przynajmniej z niektórych wykładanych przedmiotów (wnioski, pozwy, rewizje, pisma w sprawach administracyjnych itp.). Prace pisemne powinny być przez wykładowcę sprawdzone i ocenione, przy czym niektóre z nich powinny być na następnym wykładzie przedyskutowane.

Zajęcia na kursie — poza pomaganiem aplikantom w przyswojeniu i pogłębieniu wiadomości z zakresu prawa — powinny mieć również

na celu sprawdzenie postępów w kształceniu i ocenę poziomu przygotowania do egzaminów.

Obecnie komisje egzaminacyjne podejmują decyzje jedynie na podstawie oceny egzaminacyjnych prac pisemnych i odpowiedzi ustnych przed komisją, nie dysponując żadnym materiałem z okresu 3-letnich studiów na kursie. Uważam, że ten materiał z okresu nauki na kursie, te oceny wykładowcy za prace pisemne i odpowiedzi ustne na wykładach mogłyby być bardzo pożyteczne dla komisji egzaminacyjnych przy ustalaniu stopnia przygotowania aplikanta do wykonywania zawodu adwokata i niejednokrotnie mogłyby decydować o wyniku egzaminu.

Dlatego też proponowałbym obligatoryjne prowadzenie przez wykładowców listy ocen postępów i uwag o poziomie poszczególnych słuchaczy.

Natomiast byłbym przeciwny utrzymywaniu nadal tzw. list obecności podpisywanych przez aplikantów. Doświadczenie wykazuje, że listy te w praktyce nie spełniają ani roli dopingu w uczęszczaniu na wykłady, ani zadań kontroli obecności na wykładach.

Proponowane przeze mnie listy oceny postępów prowadzone przez wykładowców z powodzeniem zastąpią tzw. listy obecności i z pewnością będą bardziej skuteczne, jeśli chodzi o sprawę dopingu i kontroli, niż dotychczasowe listy obecności.

Wszystkie powyższe uwagi i propozycje, oparte wyłącznie na moich osobistych doświadczeniach w charakterze wykładowcy i egzaminatora w okresie przedwojennym i powojennym, mają niewątpliwie charakter dyskusyjny, byłoby więc bardzo pożądane, aby na łamach „Palestry” rozwinęła się szersza dyskusja na temat kształcenia aplikantów adwokackich jako naczelnego zadania samorządu adwokackiego.